

DE PROBLEMATIEK ROND HET BLANKAARTBEKKEN

G. Declercq

Hoofdingenieur-Directeur Provinciale Technische Dienst

J. Casteleyn

Ingenieur-Hoofd van Dienst

In volgend artikel worden de problemen en de conflicten inzake het streefpeil van De Blankaart uiteengezet alsook de problemen rond waterwinning, aanslibbing en overstromingen. Waar mogelijk worden oplossingen voorgesteld.

Inleiding

Het hydrografisch bekken van De Blankaart, gespreid over de gemeenten Woumen, Klerken, Houthulst en Merkem, maakt onderdeel uit van het IJzerbekken.

In het IJzerbekken staat het sluizencomplex te Nieuwpoort in voor een afwateringsgebied van ca 125.000 ha waarvan ca 85.000 ha zijn gelegen op het grondgebied van de Provincie West-Vlaanderen en ca 40.000 ha in het Franse Departement du Nord (de omgeving van Broveele, Wormhout, Cassel en Steenvoorde). De belangrijkste sluis is het Iepersas in Nieuwpoort waar de IJzer via de IJzermond in zee vloeit. Op Frans grondgebied is de bovenloop van de IJzer gelegen op ca 78 m maar valt nabij de Belgische grens plots naar een niveau van ca 8 à 10 m en naar ca 3 m.

menvloeiing met het kanaal Ieper-IJzer (Knokkebrug) tot Diksmuide is de IJzer op zijn rechteroever voorzien van een beperkte indijking tot +4,00 T.A.W. Verder vormt de hogere dijk van het kanaal Ieper-IJzer en de indijking van de Martjesvaart de afbakening van het Blankaartbekken. De waterafvoer van het Blankaartbekken (met een totale oppervlakte van 6.600 ha) naar de IJzer gebeurt via het pompstation op de Stenensluisvaart.

Binnen de afbakening van het Blankaartbekken vindt men de dorpskernen van Woumen, Klerken, Houthulst en Merkem. Dit gebied wordt gekenmerkt door hoger gelegen zandleemgronden ten oosten van de provincieweg Ieper-Diksmuide. De lager gelegen en vlakke poldergronden liggen in de valleien van de Steenbeek en de Engelandelft aan de westelijke zijde van de provincieweg. In dit gebied vinden we eveneens de Broeken van Woumen tegen de IJzer en de Broeken van Merkem langs het kanaal Ieper-IJzer en Martjesvaart.

De hogere zandleemgronden strekken zich uit tot tegen de heuvelrug Klerken-Houthulst die plaatselijk 43 meter hoger ligt dan het gemiddelde laagste zeepeil (= 0,00 T.A.W.). In deze omgeving

deze 5 waterlopen een hydrografisch bekken van 4.500 ha.

Het water van de Blankaartvijver loopt verder af via de Stenensluisvaart en wordt in het pompgebied op genoemde Stenensluisvaart overgepompt in de IJzer. De afwatering van de Engelandelft loopt via het ringkanaal van het waterproductiecentrum (zie verder) eveneens naar het pompstation op de Stenensluisvaart.

Streefpeil Blankaart is oorzaak van konflikt tussen landbouw en milieu

De landbouwers hebben in dit gebied van oudsher hun hooi- en graslanden uitgebaat. Dergelijke uitbating gebeurde al jaren niet meer met de hand. De voortschrijdende mechanizatie en rendabiliteit in de landbouw in de voorbije decennia alsmede streefpeilen van +2,40 tot 2,50 leveren rond de Blankaart gras- en hooilanden op van goede kwaliteit. Deze uitbatingen zijn een onderdeel in de bedrijfsstructuur van zeer veel landbouwbedrijven uit de omgeving.

Over deze streefpeilen is er de laatste jaren heel wat gediscussieerd. De landbouwers verkiezen een laag streefpeil: voor een goede landbouwuitbating mogen de gronden niet te nat zijn. De milieugroeperingen zijn echter voorstander van een hoger streefpeil dat de Blankaart als natuureservaat meer ten goede komt. Deze aanslepende discussies omtrent hogere waterpeilen kunnen maar opgelost worden als men de werkelijke bedrijfsverliezen compenseert.

Een onderzoek op het terrein door de Provinciale Technische Dienst heeft aangetoond dat bij een verhoging van de waterpeilen tussen de Noordbroekstraat en de provincieweg Ieper-Diksmuide (= enkel omgeving Blankaartvijver) reeds een oppervlakte van ca 220 ha gras- en hooilanden niet meer op dezelfde manier zou kunnen worden

Het Blankaartbekken is een complex gegeven waar nog geen definitieve oplossingen werden gerealiseerd voor de problemen rond waterwinning en overstromingen. Ook het konflikt rond het streefpeil van de Blankaart blijft in een impasse.

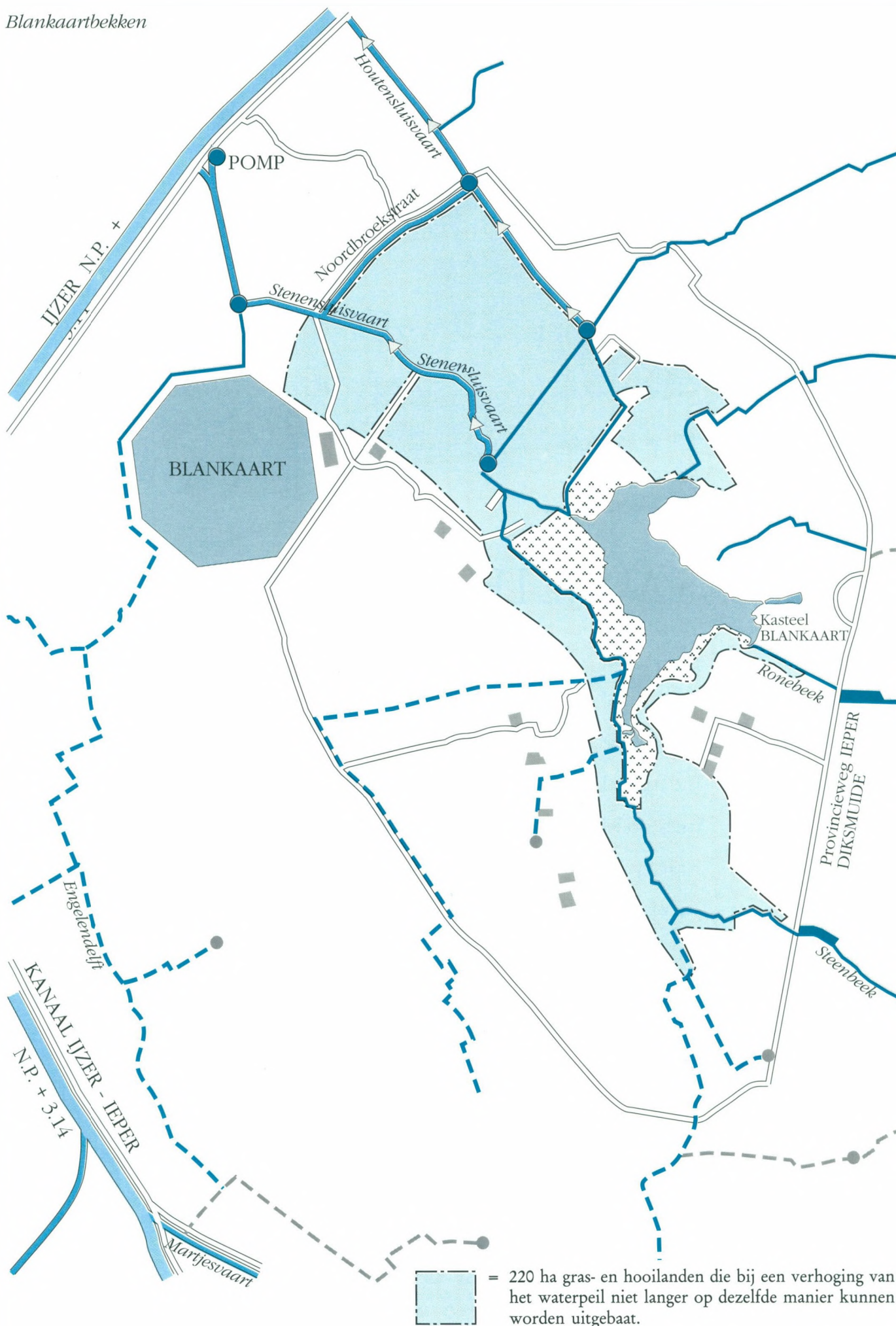
De Broeken van Westvleteren, Oostvleteren, Reninge en Noordschote op de zuidelijke oever van de IJzer zijn niet ingedijkt en bijgevolg direkt onderhevig aan peilschommelingen van de IJzer (het N.P. h + 3,14 T.A.W.).

In dit opzicht verschilt het Blankaartbekken van deze situatie. Vanaf de sa-

ontspringen de Steenbeek, de Ronebeek, de Velkelokerbeek en de Stenenmolenbeek die afvloeien naar de Blankaartvijver (waterpeil +2,50 T.A.W.) waarnaar eveneens de Kleibeek ten noorden van Merkem naar toe afwatert.

Uiteindelijk omschrijft de voedingsoppervlakte van de Blankaartvijver met

Blankaartbekken

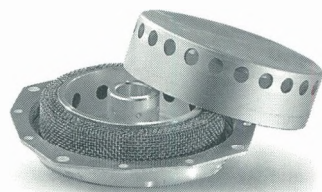

BEKAERT STAALDRAAD

TELKENS ALS JE LEVEN ERVAN AFHANGT

Het luchtkussen of de "airbag" die de autopassagiers beschermt bij een fatale klap is uiteraard een zaak van levensbelang. Rond het ontstekingsmechanisme van de "airbag" is een filter gebouwd, gemaakt uit zeer dunne staalvezels. Deze staalvezelfilter staat mede borg voor de perfecte en veilige werking van de "airbag". Een staaltje van Bekaerts leiderschap in kwaliteit en technologie. Bekaert staaldraad is zeer opvallend aanwezig zoals in afrasteringen, maar meestal verborgen en toch van vitaal belang zoals staalkoord voor de versterking van radiaalbanden, wapening van pijpleidingen in zee, gebruik in computers of in kritische filtratieprocessen... De 16.000 medewerkers van de Bekaertgroep uit meer dan 50 productiecentra in 18 landen en uit de vele verkoopkantoren geven in de wereld van staaldraad de toon aan en staan borg voor kwaliteit en betrouwbaarheid.

 BEKAERT

W E K N O W H O W

uitgebaat. De weerslag op de aanpalende landbouuitbatingen is aangeduid op bijgaande kaart (p. 179).

Het zogenaamd bestaand akkoord omtrent de waterpeilen tussen de verschillende sectoren werd destijds éézijdig bepaald binnen de verschillende diensten van de Vlaamse Gemeenschap. (Het akkoord is op heden niet in werking.) Het voorzag een verhoging van de waterpeilen tot +2,60 en +2,90 in het bekken van de Stenensluisvaart en van +2,70 tot +2,90 in het bekken van de Engelandelft. De oppervlakte van de landbouuitbatingen die onder deze maatregel schade zou lijden mag geraamd worden op ± 700 ha. De plaatselijke landbouwers van dit gebied die schade zouden moeten dragen werden echter bij dit zogenaamd akkoord tussen de sectoren nooit betrokken.

Nieuwe mogelijkheid voor waterwinning uit het Blankaartbekken

Met het oog op een goede kaptatie van water uit de waterlopen van het Blankaartbekken werd rond 1970 door de Nationale Maatschappij der Waterleidingen (nu Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening) in dit gebied een waterproductiecentrum (WPC) ingeplant. Spoedig was duidelijk dat een voeding uit een vervuild Blankaartbekken van amper 6.600 ha te beperkt was; daarom werd een bijkomende voeding vanuit de IJzer noodzakelijk. Door de minderwaardige waterkwaliteit van zowel de Blankaart als de IJzer ter hoogte van het innamepunt werd in 1991 gestart met een bijkomende waterkaptatie door IJzerwater meer stroomopwaarts af te tappen en via het poldergebied op de noordelijke oever (Noordwatering van Veurne) om te leiden via de Beverdijk en de oude zandwinning van Nieuwkappelle. Dit proefproject heeft in de zomerperiodes 1991 en '92 duidelijk zijn nut bewezen.

Aanslibbing van het natuurreservaat De Blankaart

De Blankaart als natuurreservaat

De Blankaart is erkend als natuurreservaat (MB dd. 21.12.82 en 3.5.89) en is gelegen in een beschermd vogelrichtlijngebied in toepassing van artikel 4 van de EG-richtlijn (79/409/EEG van 2 april 1979) inzake het behoud van de vogelstand en aangewezen als watergebied

De stuw op de Stenensluisvaart regelt het waterpeil van de Blankaart.

Archief G. Declercq

van internationale betekenis in uitvoering van de Ramsar-overeenkomst (2.2.1971).

De Vereniging Natuur- en Vogelreservaten (NVR), eigenaar van het natuurreservaat De Blankaart, dringt aan op betere waterkwaliteit, het uitbaggeren van de Blankaartvijver en hogere waterpeilen. De NVR heeft zich fel verzet tegen een groots opgezet waterbeheersingsproject van de Landelijke Waterdienst in het Blankaartbekken. Na een bouwweigering heeft de Gemeenschapsminister voor Leefmilieu en Huisvesting dit project, bestaande uit de bouw van een nieuw pompgebied op de Stenensluisvaart met 6 pompen van 1 m³/sec., de omlegging van de Engelandelft en de werken aan de Martjesvaart, stilgelegd.

Al deze werken die enkele honderden miljoenen zouden kosten zouden de bestaande discussie omtrent de hogere waterpeilen met de landbouw niet oplossen aangezien geen regeling werd voorop gesteld met de gebruikers van de hooi- en graslanden in de marginale zones.

Realisatie slibvangen Steenbeek en Ronebeek

Het natuurreservaat 'De Blankaart' ontvangt de afvoer van een vijftal waterlopen die een totaal afwateringsbekken hebben van 4.500 ha. De twee voornaamste waterlopen zijn de Steenbeek met een hydrografisch bekken van 2.722 ha en de Ronebeek met een hydrografisch bekken van 1.008 ha. Beide

waterlopen zijn gekenmerkt door een sterk verhang en voeren belangrijke hoeveelheden sedimenten af naar de Blankaartvijver.

Hierdoor neemt de aanslibbing en verlanding van de IJzer systematisch toe. De huidige wateroppervlakte bij een waterpeil van +2,50 bedraagt nog amper 30 ha. Volgens een schatting van het Instituut voor Natuurbehoud was er in 1991 een afzetting van 1.500 ton enkel afkomstig van de Steenbeek.

In de voorziene planning voor het baggeren van de Blankaartvijver heeft de Gemeenschapsminister voor Leefmilieu en Huisvesting, in augustus '92 het Provinciebestuur van West-Vlaanderen verzocht om twee slibvangen te bouwen op de Ronebeek enerzijds en op de Steenbeek anderzijds, om zodoende nieuwe aanslibbingen in de vijver te voorkomen. Het Vlaams Gewest zal alle voorziene uitgaven financieren: zijnde de grondaankoop, de bouw van de slibvangen en het periodisch onderhoud.

De Bestendige Deputatie is op het verzoek van de Gemeenschapsminister ingegaan en de Provinciale Technische Dienst heeft op zeer korte termijn de opmetingen uitgevoerd, de grondverwervingen gerealiseerd en de plannen en het bestek voor de realisatie van de twee slibvangen opgesteld.

De slibvangen van de Steenbeek en de Ronebeek werden telkens ingeplant ter hoogte van de dwarsing van bovengenoemde waterlopen met de provincieweg Ieper-Diksmuide. Beide slibvangen hebben eenzelfde concept: de vloeit van de waterloop wordt verlegd, de bodem

wordt verbreed naar 10 meter en de loop wordt circa 1,50 m uitgediept. De uitgravingen belopen ca 9.157 m³ voor de slibvang op de Steenbeek en ca 7.247 m³ voor de slibvang op de Ronebeek.

De oevers worden onder de waterlijn gestabiliseerd met betonnen palen (lengte 3 m), betonnen kantplaten (60×10 cm) en een oeverbekleding met drainerende betonstenen (20% openingen, dikte van 12 cm) gefundeerd op een zandcement-fundering (dikte van 15 cm). Boven de waterlijn wordt op een zacht talud (12/4) een rietbeplanting aangebracht zodat zich een rietkraag kan ontwikkelen. De kruinbreedte van de slibvang bedraagt 17,40 m.

Bij de instroom- en uitstroombzijde worden overgangen gebouwd met geprefabriceerde kokers in gewapend beton en dit met het oog op het periodisch onderhoud. Naderhand zal eveneens een bedieningsweg voor het transport van de specie aangelegd worden.

De bergingscapaciteit van de slibvangen van de Steenbeek en de Ronebeek bedragen respectievelijk 2.600 m³ (lengte 200 m) en 2.000 m³ (lengte 170 m). Naar verwachting zullen de slibvangen om de twee jaar worden geruimd.

De Provinciale Technische Dienst die zelf zorgde voor het volledige ontwerp en de verdere begeleiding kon dit milieuprojekt in een minimum van tijd op het terrein realiseren. De slibvang op de Ronebeek werd gerealiseerd, en officieel ingehuldigd tijdens de Openbaggerdag op 5 september jongstleden. De werken voor de slibvang van de Steenbeek werden op 20 oktober '92 gestart. Hierdoor kon het Vlaams Gewest rekenen op een belangrijke toelage vanwege het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling aangezien de werken nog in de loop van 1992 konden worden aangevangen. Beide slibvangen waren in augustus '93 voltooid.

De totale kosten voor de bouw van de twee slibvangen (+2,40 ha grondverwervingen) belopen 21,5 miljoen fr. Kosten die door het Vlaams Gewest zullen worden terugbetaald aan de Provincie.

Baggerwerken Blankaartvijver naderen uitvoering

In opdracht van de Dienst Natuurontwikkeling van AMINAL van de Vlaamse Gemeenschap werden de baggerwerken van de Blankaartvijver bij algemene offerteaanvraag aanbesteed op 25 februari '93. De voorbereidende werken

voor de eigenlijke baggerwerken van de Blankaartvijver zijn opgestart. Tot de baggerwerken behoren ondermeer het aanleggen van een slibbekken op een terrein van 22 ha aan de oostelijke zijde van de provincieweg Ieper-Diksmuide tussen de Steenbeek en de Ronebeek, het uitbaggeren van 260.000 m³ slib uit de wateroppervlakte van 300.000 m² (30 ha) met behoud van de bestaande rietvegetatie, het baggeren van de kasteelvijver (25.000 m³), het herprofilieren van afwateringsgrachten in de rietkragen. De uitvoeringstermijn voor de eigenlijke baggerwerken, die begin november zullen starten, werd op 400 kalenderdagen gesteld. Deze baggerwerken zullen ongetwijfeld ten goede komen aan de waterhuishouding, een betere waterkwaliteit en verhoging van de natuurwaarden in het gebied.

Overstromingen Blankaartbekken

Pompstation op de Stenensluisvaart

Het pompstation te Woumen gelegen op de Stenensluisvaart tegen de IJzer staat in voor de waterafvoer van het totale Blankaartbekken, zowel het gedeelte van de Blankaartvijver met de Stenensluisvaart als het bekken van de Engelandelft. De totale oppervlakte van dit afwateringsgebied belooft 6.600 ha. De Stenensluisvaart is een waterloop van eerste categorie en valt onder het beheer van de Landelijke Waterdienst van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Pompstation te Woumen.

De huidige pompinstallatie te Woumen dateert van 1953 en bestaat uit twee elektrisch aangedreven schroefpompen. De huidige elektrische installatie baart zorgen en de bedrijfszekerheid dient zeker in vraag gesteld. De bestaande pompkapaciteit bedraagt nog ca 2×1 m³/sec, hetgeen voor een afwateringsgebied van 6.600 ha totaal ontoereikend is.

Teoretisch zou een minimale pompkapaciteit van 6,6 m³/sec moeten voorhanden zijn (nl. 6.600 ha aan 1 l/ha, sec is 6,6 m³/sec).

Bedoeld pompstation was reeds het voorwerp van betwistingen tussen de Zuid-IJzer-Polder en de Landelijke Waterdienst. Dit strategisch bolwerkje veranderde de laatste tijd tweemaal van eigenaar. Blijkbaar wordt het terug eigendom van de Polder.

De Blankaartvijver (30 ha) en de huidige streefpeilen (+2,40 tot +2,50) zorgen voor een reserve aan bergingscapaciteit in het bemalingsgebied waardoor de bestaande pompkapaciteit in normale omstandigheden voldoende lijkt. Bij verhoging van de waterpeilen wordt deze reserve echter weggenomen en nemen de risico's van wateroverlast voor de aanpalende woningen en hoevegebouwen sterk toe. Hierbij mag men niet uit het oog verliezen dat de zware overstromingen in het Blankaartbekken ontstaan door het overlopen van andere hydrografische bekkens zoals de Martjesvaart en de IJzer.

Nu de plannen voor de bouw van een nieuw pompgemaal met 6 pompen van

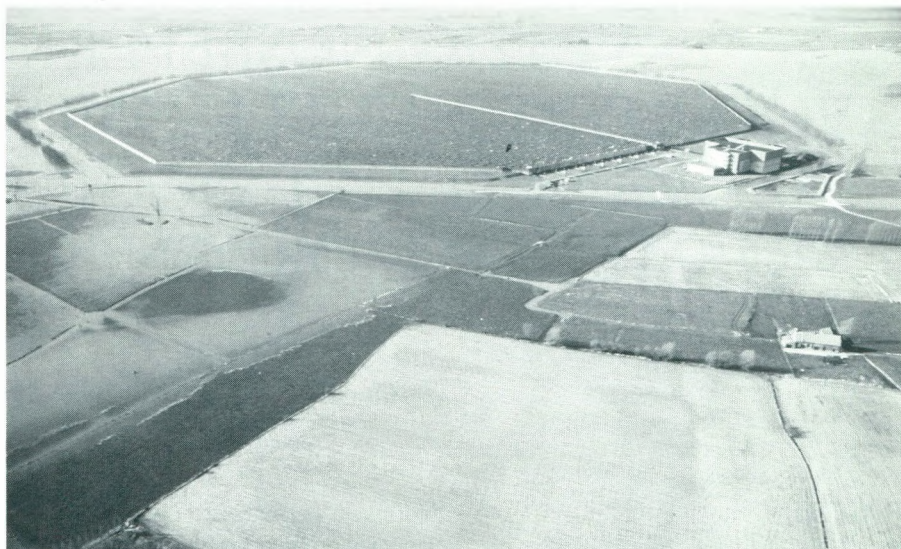
1 m³/sec na gedeeltelijke aanbesteding (totale raming 100 à 150 miljoen frank) en na bouwweigering waarschijnlijk worden afgevoerd is dringend een alternatieve oplossing noodzakelijk. De Provinciale Technische Dienst wijst op een mogelijke oplossing zoals toegepast voor de waterproblemen in de Grote Westpolder te Gistel waar het bestaand pompgemaal Moere werd behouden en een bijkomende pompkapaciteit werd geïnstalleerd. Voor de bemaling van de Stenensluisvaart lijkt het voorzien van een bijkomende pompkapaciteit (bv. 2×2 m³/sec) op de oude verbinding met de IJzer, best mogelijk. Tevens kunnen technische systemen worden aangewend die voldoen aan de verschillende eisen vanuit de visserij en de natuurontwikkeling. Door het beperken van de bouwwerken zouden de kosten voor dergelijke aanpassingswerken financieel veel voordeliger uitvallen.

Overstromingen

In perioden van zeer hevige neerslag (vanaf 35 l/m²) overstroomt het Blankaartbekken eerst door het overlopen over de dijken van de Martjesvaart te Merkem. De Martjesvaart voert het water af van een hydrografisch bekken van ca 10.000 ha waarin de gemeenten Zonebeke, Passendale, Westrozebeke en Langemark gelegen zijn.

Hierdoor komt het bekken van de Engelendelft te Merkem op zeer korte tijd volledig onder water te staan.

In dergelijke omstandigheden kan dan niet meer gepompt worden en loopt ook de rest van het Blankaartbekken (WPC, Stenensluisvaart en Steenbeek) volledig onder.

Archief G. Declercq

Het Waterproductiecentrum in het overstromde Blankaartbekken (feb. 1988).

Bij de recentste overstromingen in februari '88 en november '91 bedroeg het maximaal overstromingspeil in het Blankaartbekken +3,90 T.A.W. Meer dan 1.100 ha liepen onder en het WPC was in den droge niet meer bereikbaar.

Bij dergelijke overstromingen ervaart men de noodzaak aan gravitaire uitwateringskonstrukties met terugslagkleppen die zouden moeten worden gebouwd ter hoogte van de Engelendelft-Martjesvaart, pompgemaal Stenensluisvaart-IJzer en Walevaart-IJzer. Na daling van de peilen van de IJzer en de Martjesvaart zouden de overstromingen vlugger gravitair kunnen worden afgevoerd en de verdere drooglegging door bemaling zou eerder in werking kunnen worden gesteld. Bij de bouw van deze kunstwerken kan ook aandacht besteed worden aan de nodige voorzieningen voor de palingmigratie.

Besluit

Het Blankaartbekken is een complex gegeven waar nog geen definitieve oplossingen werden gerealiseerd voor de problemen rond waterwinning en overstromingen.

Ook het konflikt rond het streefpeil van de Blankaart veroorzaakt door de uiteenlopende belangen van natuurverenigingen en landbouwers, blijft in een impasse.

Gemeentekrediet

MET MIJN BANK KOM IK VOORUIT.